

УДК 355.233.2:159.9

DOI <https://doi.org/10.32782/2707-0409.2023.2.6>

Стасюк В. В.

доктор психологічних наук, професор, професор кафедри внутрішніх комунікацій
Національний університет оборони України
e-mail: vvsggrad@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-7943-8456
Researcher ID: AAG-6072-2021

Дикун В. Г.

старший викладач кафедри внутрішніх комунікацій
Національний університет оборони України
e-mail: dykunvg@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-8144-7098

Кириченко А. В.

доктор філософії (PhD), старший викладач кафедри внутрішніх комунікацій
Національний університет оборони України
e-mail: kyrychenkoav@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-1333-5980

ЕКСПЕРТНА МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ ОСОБОВОГО СКЛАДУ

У статті розкрито сутність і зміст поняття морально-психологічного стану, визначено його базові компоненти: ціннісно-мотиваційний, військово-професійний, психологічний, та основні завдання оцінювання. Розкрито умови ефективного застосування експертної оцінки морально-психологічного стану особового складу. Експертна методика має такі оціночні рівні, як оптимальний, задовільний, незадовільний, критичний, і відповідає вимогам надійності й валідності.

Актуального значення морально-психологічний стан особового складу Збройних сил України набуває під час відсічі та стримування збройної агресії російської федерації. Це є той ситуаційний стан особового складу військової частини (підрозділу), що включає у себе духовну, моральну, ідеологічну налаштованість, військово-професійну готовність, психологічну здатність військовослужбовців до виконання бойових завдань у будь-яких умовах та обставинах. Оцінювання морально-психологічного стану особового складу дозволяє своєчасно забезпечити командирів (начальників) усіх рівнів інформацією щодо його сформованості та врахувати надалі у бойовій діяльності [5].

Ключові слова: морально-психологічний стан, ціннісно-мотиваційна готовність, військово-професійна готовність, психологічна готовність, довіра, бойова діяльність, військовослужбовець.

Постановка проблеми. Досвід російсько-української війни переконливо засвідчує, що у сучасних умовах ефективно застосування військ (сил) визначається не тільки результатами підготовки особового складу, а насамперед рівнем вмотивованості та психологічної готовності військовослужбовців Збройних сил України до відсічі та стримування збройної агресії росії проти України, здатністю їхньої психіки до відновлення після дії чинників бойового середовища. Крім того, одним із важливих завдань, на підставі якого здійснюють планування морально-психологічного забезпечення загалом, є оцінювання морально-психологічного стану (далі – МПС) особового складу.

Сучасний бій висуває надзвичайно складні вимоги до моральної та психологічної готовності, МПС військовослужбовців Збройних сил України. Для ефективної діяльності військовослужбовців в умовах сучасного бою необхідні: високий рівень мотивації поведінки щодо виконання поставленого бойового завдання; висока професійна та бойова майстерність; здатність особового складу до швидкого входження в бойову обстановку; вміння долати негативний вплив різноманітних факторів бою; згуртованість військового колективу тощо. У зв'язку з цим формуванню та підтриманню необхідного рівня морально-психологічного стану особового складу в умовах підготовки та ведення бойових дій приділяють особливу увагу командири та офіцери структур морально-психологічного забезпечення [4; 7].

Так, у ст. 66 Статуту внутрішньої служби Збройних сил України зазначено, що «командир бригади (полку, корабля 1 і 2 рангу, окремого батальйону) в мирний і воєнний час відповідає за виховання, військову дисципліну, МПС» [8]. Що стосується безпосереднього аналізу МПС, доповіді висновків за результатами його очікування, надання пропозицій командирам (начальникам) щодо його поліпшення, ці зобов'язання покладені на відповідних заступників командирів з морально-психологічного забезпечення.

Аналіз досліджень і публікацій. Сутність і зміст МПС, його важливість та значущість з точки зору бойової діяльності військ (сил) розглядається у працях зарубіжних та українських учених. У практиці Збройних сил України для оцінювання МПС особового складу застосовують низку методик, авторами яких є: М. Варієй, Г. Давидов, В. Каширін, Ю. Московчук, В. Дикун, В. Стасюк та ін. На основі аналізу джерельної бази за психологічним напрямом, а також зазначеного психодіагностичного інструментарію автори статті демонструють власний науковий доробок у вигляді експертної методики оцінювання МПС особового складу Збройних сил України.

Мета статті полягає у висвітленні експертної методики щодо оцінювання МПС особового складу за компонентною структурою (ціннісно-мотиваційний, військово-професійний, психологічний компоненти) з розкриттям її основних завдань та умов ефективності.

Методи дослідження. У процесі роботи було використано загальнонаукові методи дослідження: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, тестування та експертне опитування.

Результати дослідження. Експертне оцінювання МПС особового складу військової частини (підрозділу) здійснюється шляхом отримання відповідей від експертів.

Під час розробки методики автори взяли за основу розуміння, що МПС особового складу – це складне динамічне утворення, в основі якого лежить свідоме розуміння особовим складом необхідності виконання отриманого завдання, військово-професійна готовність та психологічна здатність його виконати.

Базовими компонентами МПС особового складу автори визначили:

– *ціннісно-мотиваційний* – характеризує рівень вмотивованості особового складу, переконаності, свідомого розуміння необхідності виконання отриманого завдання; моральні якості та почуття;

– *військово-професійний* – характеризує рівень професійної готовності та бойової майстерності особового складу, його налаштованості на виконання конкретного бойового завдання у відповідних умовах обстановки;

– *психологічний* – характеризує рівень психологічної готовності особового складу вирішувати відповідні бойові завдання у конкретних умовах обстановки.

Оцінка МПС особового складу здійснюється в рамках оцінювання своїх військ під час оцінювання обстановки та формулювання вихідних даних для планування виконання військами завдань за призначенням.

Основним завданням оцінювання МПС особового складу вважається: визначення рівня морально-психологічної спроможності особового складу успішно виконувати отримані завдання; прогнозування поведінки особового складу в ході виконання отриманого завдання; своєчасне вживання ефективних заходів щодо його покращення [7; 9; 10; 11].

Необхідною умовою ефективного застосування експертної оцінки МПС особового складу є достатня обізнаність експертів з досліджуваної проблеми.

Експерт (латин. *досвідчений, випробуваний*) – це компетентна особа, яка має спеціальний досвід у конкретній галузі (напрямі дослідження) і бере участь у дослідженні як джерело безпосередньої інформації.

Завдання експерта – висловлення власної думки про рівень сформованості МПС особового складу за визначеною шкалою відповідно до передбачених для цього правил.

Експерти призначаються за ознакою професійного статусу – посада, компетентність, наявність необхідного досвіду тощо. Посадові особи, визначені для проведення експертного оцінювання МПС особового складу, зобов'язані: усвідомити мету та основні завдання оцінювання МПС особового складу; суворо дотримуватися принципів анонімності, не допускати ознайомлення сторонніх осіб з конкретним психодіагностичним інструментарієм, який використовується для

оцінки морально-психологічного стану особового складу, розголошення отриманих даних щодо рівня сформованості МПС особового складу військового підрозділу; не допускати використання методів, техніки, процедур, які принижують або ображають особисту гідність опитуваних, зачіпають їхні інтереси; забезпечити максимальну достовірність та об'єктивність отриманої інформації, не допускати суб'єктивного підходу та спрощення у ході формулювання висновків з оцінювання МПС особового складу.

Точність отриманої інформації щодо морально-психологічного стану особового складу вважається значно вищою, коли дані, отримані під час оцінювання, будуть підтверджені в результаті проведення додаткових заходів, а саме: спостереження за поведінкою особового складу, діями військових колективів; психологічного діагностування: тестування, анкетування, збору та аналізу незалежних характеристик; аналізу попередніх дій тощо [2; 7].

Експертне оцінювання відбувається шляхом визначення експертами кількісних показників базових компонентів МПС особового складу, а саме:

- показника рівня ціннісно-мотиваційної готовності особового складу – $K_{цмг}$;
- показника рівня військово-професійної готовності особового складу – $K_{впг}$;
- показника рівня психологічної готовності особового складу $K_{псз}$;
- показника рівня довіри особового складу до командування військової частини, підрозділу, рівня військово-політичного керівництва держави – $K_{д}$;
- показника рівня всебічного забезпечення – $K_{з}$.

Згруповані за відповідними компонентами показники морально-психологічного стану особового складу для експертного опитування наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Показники МПС особового складу

№ з/п	Показники базових компонентів МПС особового складу	Бал (від 0 до 10)
1	2	3
Показники ціннісно-мотиваційної готовності особового складу		
1.	Рівень усвідомлення особовим складом необхідності збройного захисту Вітчизни я оцінюю на:	
2.	Рівень розуміння особовим складом мети війни я оцінюю на:	
3.	Рівень впевненості особового складу у перемозі над противником я оцінюю на:	
4.	Рівень налаштованості особового складу на рішучу боротьбу з противником я оцінюю на:	
5.	Рівень розуміння особовим складом необхідності виконання отриманого завдання я оцінюю на:	
Показники військово-професійної готовності особового складу		
6.	Рівень професійної компетентності, наявність необхідного бойового досвіду у командування військової частини я оцінюю на:	
7.	Рівень професійної готовності, наявність у командирів підрозділів досвіду забезпечення виконання бойових завдання я оцінюю на:	
8.	Рівень володіння особовим складом бойовою технікою та озброєнням, наявність бойового досвіду я оцінюю на:	

Продовження таблиці 1

1	2	3
9.	Рівень бойової злагодженості підрозділу я оцінюю на:	
10.	Рівень впевненості особового складу у можливості виконання отриманого завдання я оцінюю на:	
Показники психологічної готовності особового складу		
11.	Рівень згуртованості особового складу, дружби, взаємовиручки, впевненості у собі та своїх товаришів я оцінюю на:	
12.	Рівень фізичної готовності (втоми) та фізичного виснаження особового складу я оцінюю на:	
13.	Рівень бажання особового складу уникнути участі у бою я оцінюю на:	
14.	Рівень поширення серед особового складу думки про безвихідність бойової обстановки я оцінюю на:	
15.	Рівень дисциплінованості та правопорядку, поширення серед особового складу пліток, чуток, панічних настроїв, негативного інформаційно-психологічного впливу противника я оцінюю на:	
Показники довіри особового складу до командирів (начальників), військово-політичного керівництва держави		
16.	Рівень сприйняття та підтримки особовим складом рішень керівництва держави, Збройних сил України я оцінюю на:	
17.	Рівень довіри особового складу до командування армійського корпусу, оперативно-тактичного угруповання військ, військової частини я оцінюю на:	
18.	Рівень довіри особового складу до командування військової частини я оцінюю на:	
19.	Рівень довіри особового складу до командирів підрозділів я оцінюю на:	
20.	Рівень принциповості та справедливості командування військової частини щодо стимулювання (заохочення) особового складу за рішучі та сміливі дії під час виконання бойових завдань я оцінюю на:	
Показники всебічного забезпечення		
21.	Рівень укомплектованості бойовою технікою та озброєнням, їх технічний стан, наявність боєприпасів я оцінюю на:	
22.	Рівень забезпечення матеріально-побутових умов, умов відпочинку я оцінюю на:	
23.	Рівень забезпечення особового складу їжею, її кількість та якість, наявність запасів питної води я оцінюю на:	
24.	Рівень забезпечення особового складу речовим майном та засобами індивідуального захисту (бронежилети, кулезахисні шоломи, розвантажувальні системи тощо) особового складу я оцінюю на:	
25.	Рівень грошового забезпечення, своєчасність та повнота основних виплат та винагород можна оцінити на:	

У разі експертного оцінювання кількісне вираження базових компонентів МПС особового складу розраховують як середньоарифметичне суми балів, які виставив експерт за кожен показник відповідного компонента від 0 до 10, за умови, що 0 – найнижча оцінка (рівень), 10 – найвища оцінка (рівень).

Кількісним виразом рівня сформованості МПС особового складу є показник, отриманий за формулою:

$$P_{\text{мпс}} = \Sigma K_{\text{цмг}} + K_{\text{внг}} + K_{\text{д}} + K_{\text{з}}$$

де $P_{\text{мпс}}$ – показник загального рівня сформованості МПС особового складу підрозділу.

У разі здійснення експертного оцінювання МПС особового складу в окремих

підрозділах (рота, батарея та їх рівних) загальну оцінку морально-психологічного стану особового складу батальйону (дивізіону тощо) розраховують як середньоарифметичне суми кількісних показників рівня сформованості морально-психологічного стану особового складу підрозділів.

Щодо МПС особового складу військової частини автори зазначають, що середньоарифметичне суми рівнів сформованості МПС особового складу батальйонів (дивізіонів) не є показником морально-психологічного стану особового складу військової частини.

Визначення загального рівня сформованості МПС особового складу здійснюється за табл. 2.

Таблиця 2

Таблиця визначення рівня сформованості МПС особового складу

Рівень сприяння МПС особового складу виконанню отриманого завдання	Рівень сформованості МПС	Коефіцієнт МПС	Межі оцінок
Сприяє виконанню завдань за призначенням	Оптимальний	0,85–1	8,5–10
	Задовільний	0,7–0,84	7–8,49
Не сприяє виконанню завдань за призначенням	Незадовільний	0,5–0,69	5–6,9
	Критичний	0,1–0,49	1–4,9

Авторами пропонується така інтерпретація результатів оцінювання МПС особового складу:

Оптимальний рівень сформованості МПС особового складу забезпечує цілковиту й повну готовність особового складу до виконання завдань за призначенням. Він характеризується високою впевненістю в успіху справи, у зброї, у товаришах, командирах, у самому собі; високими інтелектуальними якостями військовослужбовців (мобільність, винахідливість, ініціативність, оперативність мислення); змобілізованістю всіх психічних функцій, що забезпечують повне застосування знань, досвіду, майстерності; швидкістю перебігу психічних процесів; найбільш високою стійкістю, яку не можуть побороти будь-які ситуаційні психологічні впливи; високою бойовою активністю тощо. Таким чином, моральна, професійна та психологічна готовність перебуває на максимально можливому рівні.

Задовільний рівень сформованості МПС особового складу є середнім рівнем його моральної, професійної та психологічної готовності, стійкості і надійності. Такий особовий склад характеризується здатністю виконувати поставлені командуванням завдання лише на основі відданості Українському народові та чіткому усвідомленні змісту отриманого завдання. У певної частини особового складу можуть бути сумніви на рівні підсвідомості, які більш чітко і виразно можуть проявитися у небезпечних ситуаціях, особливо пов'язаних із загрозою для життя. Загалом особовий склад зберігає морально-психологічну стійкість, зібраність, організованість, що виражається у бойовій активності, емоційному підйомі, інтелектуальних, фізичних і психологічних зусиллях, які опосередко-

вуються соціальною, моральною сутністю військовослужбовців і залежить від їхньої моральної зрілості, ціннісних орієнтацій і громадської свідомості. Задовільний морально-психологічний стан загалом забезпечує готовність особового складу до виконання завдань.

Незадовільний рівень сформованості МПС особового складу відображає його низьку соціальну зрілість і ефективність військової діяльності, а також рівень сформованості морально-бойових якостей. У разі незадовільного морально-психологічного стану параметри моральної та психологічної готовності мають нестійку, негативну полярність, що призводить до парних, групових та міжгрупових конфліктів, які виникають внаслідок розбіжностей поглядів, ідей, переконань. Фактично такий особовий склад не готовий до бойових дій.

Критичний рівень сформованості МПС особового складу характеризує соціально незрілий особовий склад, який нездатний до виконання отриманого завдання, є асоціальною людською спільнотою з глибокими протиріччями, що призводять до тривалих парних, групових та загальних конфліктів з високим і помірним емоційним напруженням, з афективною нестриманістю і потрясіннями. Критичний МПС не забезпечує готовність особового складу до виконання завдань за призначенням [2; 5; 7].

Вказані питання, зазначені в методиці, вибрано за допомогою коефіцієнта α Кронбаха, який вказує на їх внутрішню узгодженість (надійність) та становить 0,811.

Кореляційний аналіз між показниками методики має значущий зв'язок ($p \leq 0,01$) (табл. 3).

Основним звітним документом за результатами оцінювання МПС особового складу є висновки, які подаються (доповідаються) відповідно до встановленого командиром (начальником) графіка доповідей, під час оцінювання своїх військ у ході оцінювання обстановки та формулювання вихідних даних для вироблення варіантів дій та планування виконання військами завдань за призначенням.

Таблиця 3

Статистичні показники методики

Показники базових компонентів МПС особового складу	Показники ціннісно-мотиваційної готовності	Показники військово-професійної готовності	Показники психологічної готовності	Показники всебічного забезпечення
Показники ціннісно-мотиваційної готовності	–	0,819**	0,794**	0,751**
Показники військово-професійної готовності	0,819**	–	0,859**	0,825**
Показники психологічної готовності	0,794**	0,859**	–	0,830**
Показники всебічного забезпечення	0,751**	0,825**	0,830**	–

У висновках за результатами оцінювання морально-психологічного стану особового складу зазначається: загальний рівень сформованості морально-психологічного стану військ. *Наприклад*: МПС особового складу характеризується як задовільний, що сприяє виконанню військами завдань за призначенням; які підрозділи (військові частини) найбільш боєздатні, які, навпаки, найменш боєздатні, стійкі у морально-психологічному відношенні. Зазначена інформація доповідається з метою визначення їхнього місця у бойовому порядку та деталізації бойових завдань; сильні та слабкі сторони морально-психологічного стану особового складу своїх військ; заходи, які необхідно провести негайно з метою покращення МПС особового складу своїх військ, мінімізації наслідків негативного інформаційно-психологічного впливу противника тощо [2; 5; 7].

Таким чином, процес оцінювання й аналізу МПС особового складу потребує спеціальної підготовки відповідних посадових осіб, знань структури специфіки оцінювання морально-психологічного стану особового складу за певною методикою, а також знань із соціальної та військової психології, соціології, педагогіки тощо.

Зважаючи на вимоги керівних документів, які регламентують військову діяльність, командири, офіцери структур морально-психологічного забезпечення повинні постійно вивчати й оцінювати МПС особового складу.

Оцінювання МПС особового складу полягає у спільній роботі командирів (начальників), офіцерів структур морально-психологічного забезпечення, інших посадових осіб щодо визначення рівня сформованості морально-психологічного стану особового складу військ (сил).

Оцінюванням МПС особового складу військової частини (підрозділу) керує командир (начальник).

Командири (начальники) зобов'язані враховувати рівень МПС особового складу під час визначення загального рівня боєздатності військ (сил), вироблення замислу та прийняття рішення на застосування військ (сил), планування та виконання військами (силами) завдань за призначенням.

За повноту та достовірність даних щодо МПС особового складу, збір, систематизацію, аналіз та узагальнення відповідних даних безпосередньо відповідають заступники командирів (начальників) з морально-психологічного забезпечення.

Штаби органів військового управління (військових частин) зобов'язані враховувати дані щодо МПС особового складу в інтересах підготовки та застосування військ (сил) для визначення рівня їх боєздатності, під час вироблення замислу та планування (моделювання) виконання завдань за призначенням; організовувати обмін відповідною інформацією (даними) та взаємодію з придатними військовими частинами (підрозділами).

Заступники командирів (начальників), начальники родів військ та служб зобов'язані знати рівень МПС особового складу в підпорядкованих підрозділах, враховувати його під час постановки завдань, своєчасно доповідати командирам (начальникам) про його зміни.

Командири підрозділів та їхні заступники з морально-психологічного забезпечення зобов'язані своєчасно оцінювати МПС особового складу, враховувати його рівень під час прийняття управлінських рішень, доповідати про зміни та вживати заходів щодо його підтримання і відновлення.

У ході аналізу й оцінювання важливо пам'ятати, що МПС – поняття нематеріальне, проте багатофакторне і різнобічне за своїми проявами, тому необхідно застосовувати системний та комплексний підхід, який передбачає використання різних методів і методик аналізу й оцінювання морально-психологічного стану. Творче використання вищенаведених методик у поєднанні з інформацією, одержаною від посадових осіб, дозволяє сформуванню об'єктивного уявлення про рівень сформованості морально-психологічного стану особового складу.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином, встановлено, що МПС особового складу являє собою складне динамічне утворення, в основі якого лежить свідоме розуміння особовим складом необхідності виконання отриманого завдання, військово-професійна готовність та психологічна здатність його виконати.

Структуру МПС становлять три базові компоненти: ціннісно-мотиваційний, військово-професійний, психологічний. Він є об'єктом вивчення під час оцінювання своїх військ у ході оцінювання обстановки та формулювання вихідних даних для планування виконання військами (силами) завдань за призначенням.

Розроблена експертна методика оцінювання МПС особового складу Збройних сил України є валідним психодіагностичним інструментарієм, що дає можливість визначити рівень морально-психологічного стану особового складу, виявити чинники, що позитивно або негативно впливають, здатність військовослужбовців виконувати бойові завдання, прогнозувати їхню поведінку під час підготовки та в ході виконання завдань за призначенням та прийняти управлінські рішення щодо організації заходів і створення командирами (начальниками) оптимальних соціально-психологічних умов для ефективної службової (навчальної, навчально-бойової), бойової діяльності особового складу військових частин (підрозділів), формування, підтримання і відновлення морально-психологічного стану особового складу Збройних сил України.

Перспективними напрямками подальшого дослідження проблеми МПС вважаємо вивчення досвіду його формування та підтримки в арміях провідних країн світу – членів НАТО.

Список використаних джерел і літератури

1. Агаєв Н.А., Дикун В.Г., Стасюк В.В. Особливості організації морально-психологічного супроводу в арміях зарубіжних країн : навчальний посібник. Київ : НДЦ ГП ЗС України, 2020. 134 с.
2. Дикун В.Г., Мороз В.М., Стасюк В.В. Методологія дослідження морально-психологічного стану особового складу військ (сил) : навчально-методичний посібник. Київ : ТОВ «7БЦ», 2023. 383 с.

3. Дикун В.Г., Мороз В.М., Стасюк В.В. Діяльність посадових осіб відділення морально-психологічного забезпечення бригади під час планування тактичних операцій за стандартами НАТО. Київ : ФОП Маслаков, 2021. 157 с.
4. Досвід організації морально-психологічного забезпечення підготовки та ведення бойових дій : нарис. Київ : НДЦ ГП ЗС України, 2022. 165 с.
5. Інструкції з оцінювання МПС особового складу ЗС України : НГШ ЗС України від 21.04.2017 № 153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0915-13#Text> (дата звернення: 14.05.2023).
6. Морально-психологічне забезпечення військ (сил) в об'єднаних операціях : доктрина, затверджена НГШ ЗС України від 28.10.2020 № 3252 URL: https://dovidnykmpz.info/wp-content/uploads/2020/10/Doktryna-MPZ-2020_compressed.pdf (дата звернення: 14.05.2023).
7. Морально-психологічне забезпечення у ЗС України : підручник у 2 ч. Ч. 1. вид. 2-е, перероб. зі змін. та допов. / Н.А. Агаєв, В.Г. Дикун, В.С. Чорний та ін. ; за заг. ред. В.В. Стасюка. Київ : ТОВ «7БЦ», 2020. 755 с.
8. Про Статут внутрішньої служби ЗС України : Закон України від 24.03.1999 № 548-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text> (дата звернення: 12.11.2023).
9. Про затвердження Інструкції з організації психологічного забезпечення особового складу у ЗС України : НГ ЗГ України від 18.10.2021 року № 305. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/mou_2021/305_nm.pdf (дата звернення: 14.05.2023).
10. Стасюк В.В. Військова психологія видородової діяльності : підручник. Київ : ПП «Золоті Ворота», 2012. 458.
11. Стасюк В.В. Психологічне забезпечення діяльності військ (сил) : підручник. Київ : НУОУ, 2014. 504 с.

References

1. Ahayev, N.A., Dykun, V.H., & Stasyuk, V.V. (2020). Osoblyvosti orhanizatsii moralno-psykholohichnoho suprovodu v armiyakh zarubizhnykh krain [Features of the organization of moral and psychological support in the armies of foreign countries: a textbook]. Kyiv: NDTs HP ZS Ukrainy [in Ukrainian].
2. Dykun, V.H., Moroz, V.M., & Stasyuk, V.V. (2023). Metodolohiya doslidzhennya moralno-psykholohichnoho stanu osobovoho skladu viysk (syl) [Methodology of research of the moral and psychological state of the personnel of troops (forces): educational and methodological manual]. Kyiv: TOV “7BC” [in Ukrainian].
3. Dykun, V.H., Moroz, V.M., & Stasyuk, V.V. (2021). Diyalnist posadovykh osib viddilennya moralno-psykholohichnoho zabezpechennya bryhady pid chas planuvannya taktychnykh operatsiy za standartamy NATO [Activities of Officials of the Brigade’s Moral and Psychological Support Department during the Planning of Tactical Operations according to NATO Standards]. Kyiv: FOP Maslakov [in Ukrainian].
4. Dosvid orhanizatsii moralno-psykholohichnoho zabezpechennya pidhotovky ta vedennya boiovykh dii: narys / za redaktsiyeyu general-mayora V. Klochkova. (2022) [Experience in the organization of moral and psychological support for the preparation and conduct of combat operations: an essay / edited by Major General V. Klochkov]. Kyiv: NDTs HP ZS Ukrainy [in Ukrainian].
5. Nakaz Heneralnoho Shtabu Zbroynykh Sil Ukrainy vid 21.04.2017 № 153. Instruktsiyi z otsinyuvannya moralno-psykholohichnoho stanu osobovoho skladu Zbroynykh sil Ukrainy [Instructions for assessing the moral and psychological state of the personnel of the Armed Forces of Ukraine: order of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine dated 21.04.2017 No. 153]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0915-13#Text> [in Ukrainian].

6. Moralno-psykholohichne zabezpechennya viysk (syl) v ob'yednanykh operatsiyakh: doktryna, zatverdzhena nakazom Heneralnoho Shtabu Zbroynykh Sil Ukrainy vid 28.10.2020 № 3252/NVHIII [Moral and psychological support of troops (forces) in joint operations: doctrine approved by the order of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine dated 28.10.2020 No. 3252/NVGIII]. Retrieved from: https://dovidnykmpz.info/wp-content/uploads/2020/10/Doktryna-MPZ-2020_compressed.pdf [in Ukrainian].

7. Moralno-psykholohichne zabezpechennya u Zbroynykh silakh Ukrainy (2020): pidruchnyk u 2 ch. Ch. 1. vyd. 2-he, pererob. zi zmin. ta dopov. / N.A. Ahayev, V.H. Dykun, V.S. Chorny ta in.; za zah. red. V.V. Stasyuka [Moral and psychological support in the Armed Forces of Ukraine: textbook: in 2 parts. Part 1. 2nd edition, revised with changes and additions / N.A. Agaev, V.G. Dykun, V.S. Chorny and others; under the general editorship of V.V. Stasiuk]. Kyiv: TOV “7BC” [in Ukrainian].

8. Zakon Ukrainy vid 24.03.1999 № 548-XIV (Zi zminamy vid 28.06.2023 № 3161-IX). Pro Statut vnutrishnoyi sluzhby Zbroynykh sil Ukrainy [On the Statute of the Internal Service of the Armed Forces of Ukraine: Law of Ukraine dated 24.03.1999 No. 548-XIV (as amended on 28.06.2023 No. 3161-IX)]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text> [in Ukrainian].

9. Nakaz Holovnokomanduvalcha Zbroynykh Sil Ukrainy vid 18.10.2021 roku № 305 “Pro zatverdzhennya Instruktii z orhanizatsii psykholohichnoho zabezpechennya osobovoho skladu Zbroynykh sil Ukrainy” [“On the approval of the Instruction on the organization of psychological support for the personnel of the Armed Forces of Ukraine”]. Retrieved from: <https://dovidnykmpz.info/psycho/nakaz-holovnokomanduvacha-zs-ukrainy-vid-18-10-2021-305-pro-zatverdzhennia-instruktsii-z-orhanizatsii-psykholohichnoho-zabezpechennia-osobovoho-skladu-zbroynykh-syl-ukrainy/> [in Ukrainian].

10. Stasyuk, V.V. (2012). Viyskova psykholohiya vidorodovoyi diyalnosti [Military psychology of birth activity: textbook. Kyiv: PE “Zoloti Vorota”]. Kyiv: PP “Zoloti Vorota” [in Ukrainian].

11. Stasyuk, V.V. (2014). Psykholohichne zabezpechennya diyalnosti viysk (syl) [Psychological support of the activities of troops (forces): textbook]. Kyiv: NUOU [in Ukrainian].

Stasiuk V. V.

Doctor of Psychological Sciences, Professor, Professor at the Department of Internal Communications
National Defence University of Ukraine

Dykun V. H.

Assistant Professor at the Department of Internal Communications
National Defence University of Ukraine

Kyrychenko A. V.

Doctor of Philosophy, Assistant Professor at the Department of Internal Communications
National Defence University of Ukraine

EXPERT METHODOLOGY FOR ASSESSING THE MORAL AND PSYCHOLOGICAL STATE OF PERSONNEL

The article discloses the essence and content of the concept of moral and psychological state, defines its basic components: value-motivational, military-professional, psychological and main tasks of evaluation. The conditions for the effective application of expert assessment of the moral and psychological state of personnel are disclosed. The expert methodology has such evaluation levels as optimal, satisfactory, unsatisfactory, critical, and meets the requirements of reliability and validity.

The moral and psychological state of the personnel of the Armed Forces of Ukraine acquires actual importance during the repulse and deterrence of the armed aggression of the Russian Federation. This is the situational state of the personnel of a military unit (subdivision), which includes spiritual, moral, ideological disposition, military-professional readiness, psychological ability of servicemen to perform combat missions in any conditions and circumstances. Assessment of the moral and psychological state personnel makes it possible to provide commanders (chiefs) of all levels with information on its formation in a timely manner and take it into account in the future in combat activities [5].

Key words: moral and psychological state, value and motivational readiness, military and professional readiness, psychological readiness, trust, combat activity, serviceperson.